

Educació visual i plàstica

DIBUIX ARTÍSTIC

SÈRIE DISSENYA

NIVELL
IV
ESO

El quadern **Dibuix artístic IV** per a l'ESO és una obra col·lectiva concebuda, dissenyada i creada al Departament d'edicions educatives de Grup Promotor / Santillana, dirigit per **Teresa Grence Ruiz i Pere Macià Arqué**.

En la realització han intervingut:

IL·LUSTRACIÓ

ARTIMAGOS

Irene Areal

Antonio Casado

Juan Carlos Carmona

Eduardo Estrada

Elías González

Pedro Guillén

Francisco Solé

José María Valera

TEXT

ARTIMAGOS

EDICIÓ

Gemma Comas Cortijo

Elena Alfonso Talavera

EDICIÓ EXECUTIVA

Montserrat Herrero González

DIRECCIÓ DEL PROJECTE

Lourdes Etxebarria Orella

Dibuix artístic IV ESO

Aquest quadern és una proposta pedagògica de Grup Promotor/Santillana Educación per a l'Educació Secundària Obligatoria. Està organitzat en sis unitats, en les quals es desenvolupen les competències per a l'àrea de Dibuix artístic.

Cada unitat està formada pels apartats següents:

El desenvolupament del tema

En aquestes pàgines trobaràs la presentació dels continguts començant amb una guia d'observació aplicada a un model artístic o plàstic, que es complementa amb una breu informació teòrica sobre el tema i les tècniques que es desenvolupen en la unitat.

Aquestes pàgines tenen el propòsit de fomentar la **competència artística i cultural**.

Les activitats d'aplicació i creativitat

Són exercicis per aplicar el que s'ha après durant l'exposició dels temes.

Quan facis aquestes activitats desenvoluparàs la **competència d'autonomia, iniciativa personal i emprenedoria**.

Les activitats de pràctica

Són exercicis en què s'expliquen pas a pas i de manera gràfica els processos de dibuix, amb l'objectiu que consolidis el que has après en l'explicació dels continguts.

Quan facis aquestes activitats desenvoluparàs la **competència d'aprendre a aprendre**.

Galeria

Està formada per reproduccions d'obres artístiques, gràfiques, plàstiques i de disseny, amb comentaris referents al tema de la unitat.

Reflexionaràs sobre els elements constitutius de l'Educació visual i plàstica en diferents àmbits, de manera que desenvoluparàs la **competència social i ciutadana**, i la **competència artística i cultural**.

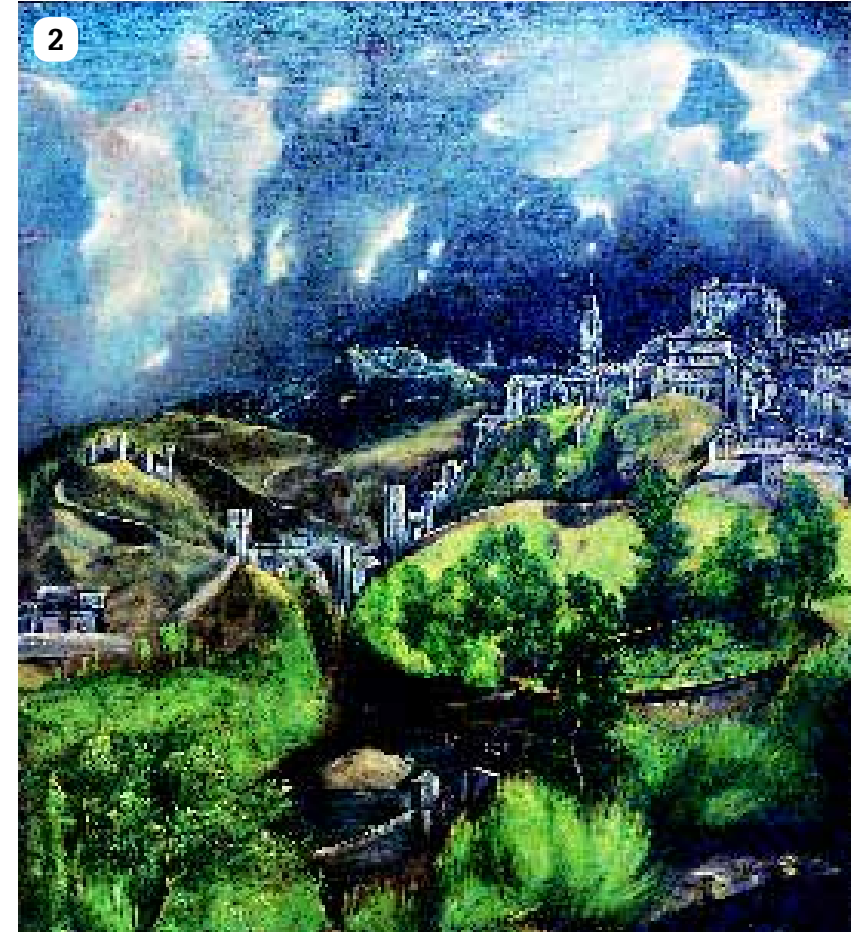
Índex

	CONTINGUTS		CONTINGUTS
1 Expressió pictòrica Pàg. 4	• Recursos expressius de la pintura. • La llum i el color. • Saturació del color. • Gammes cromàtiques. • Tipus de pinzellades. • Textures amb ceres. • Textures amb aquarel·la i pintura al tremp. • L'autoretrat.	4 Expressió escultòrica Pàg. 34	• L'art de l'escultura. • Perfil i front d'una escultura. • Sòlids i buits. • Les línies compostives. • Superfície i textures. • Interpretació de línies i plans. • Un punt de vista diferent. • Escultures de mida gran.
2 L'art del collage Pàg. 14	• Tècnica del <i>collage</i>. • Fotomuntatge. • El mosaic. • Papers texturats. • Interpretació d'obres d'art. • Imatge recomposta. • <i>Scrapbook</i>. • <i>Collages</i> d'avantguarda.	5 El disseny industrial Pàg. 44	• Conceptes bàsics del disseny industrial. • El croquis. • Disseny sobre retícula. • Disseny d'etiquetes. • Anàlisi d'embalatges. • Desenvolupament i disseny gràfic d'embalatges. • Disseny d'estructura modular. • Representació gràfica dels objectes.
3 Imatge estampada Pàg. 24	• Gravat i estampació. • Els monotips. • Composició amb plantilles sòlides. • Composició amb plantilles buides. • Estampació sobre fons de color. • Imatges amb objectes fotocopiats. • Estampació amb objectes reciclats. • Aplicacions de la serigrafia.	6 El cinema Pàg. 54	• El llenguatge cinematogràfic. • Plans i angles de la càmera. • La il·luminació en el cinema. • El muntatge. • Anàlisi d'un videoclip. • <i>Storyboard</i> o guió il·lustrat d'una seqüència. • Localitzacions i vestuari. • Cinema social espanyol.

1. Toledo. Agustín Úbeda, 1994.

2. Vista de Toledo. El Greco, 1614.

► L'encant de Toledo ha fet que aquesta ciutat sigui protagonista d'obres creades en diferents estils artístics.

Observa i reflexiona.

- Quina tècnica es fa servir a cada obra? Observa la manera d'aplicar la pintura; com són les pinzellades?
- Creus que el format triat pels autors influeix en les sensacions que transmet cada imatge?

- Quin ús del color es fa a cada quadre? S'utilitza per concretar les formes i definir les llums i les ombres, per estructurar la composició, per accentuar contrastos, per donar sensació d'harmonia fent servir gammes...
- Quina de les dues representacions et sembla més fidel a la realitat? Per què?
- Indica quina gamma de colors s'utilitza a cada obra. Quines sensacions t'inspiren els colors de la imatge 1? I els de la imatge 2?

Recursos expressius de la pintura

Els recursos expressius relacionats amb la pintura estan basats principalment en l'ús del color, la factura i la textura del material utilitzat.

Les sensacions que produeixen aquests recursos en l'espectador són subjectives. En alguns casos vénen marcades per la tradició històrica i en d'altres hi intervenen factors culturals i personals.

El color

Els colors tenen la capacitat de comunicar sensacions. El seu ús pot condicionar molt l'aspecte d'una imatge. Les tres qualitats del color –el to, la saturació i la lluminositat– es combinen o s'entonen per aconseguir diferents aspectes expressius.

Quan l'artista vol crear una sensació d'**equilibri** en composicions on cap color destaca sobre els altres, fa servir aquestes combinacions:

- Colors del mateix to amb petites variacions de lluminositat, barrejant-los amb blanc o negre.
- Colors pertanyents només a la gamma freda o només a la gamma càlida.
- Colors propers en el cercle cromàtic.
- Colors de tons diferents que comparteixen un mateix grau de saturació (puresa) o lluminositat.

Estem fent un nou món. Paul Nash, 1918.

Quan la intenció de l'artista és crear una obra amb un alt **contrast**, les combinacions poden ser:

- Colors complementaris.
- Colors clars i colors foscos en zones molt pròximes de l'obra.

Passeig entre les oliveres. Henri Matisse, 1905.

- Colors càlids en les formes que necessitin més rellevància i colors freds i poc brillants per a la resta de la composició.

La factura

La factura és la manera com l'artista aplica el material, el gest que queda en el suport després d'aplicar-hi el color. L'empremta del traçat aporta expressivitat a la pintura quan es fa de manera intencionada.

Autoretrat. Jean-Michel Basquiat, 1982.

La textura

L'acabat tàtil o visual que es dona als elements de la pintura s'utilitza com a recurs expressiu quan pretén evocar efectes o transmetre emocions.

- La textura tàtil es en si mateixa un relleu.
- Les textures visuals són imatges que representen textures tàtils, no tenen relleu real i es perceben exclusivament a través de la vista.

Les textures d'una obra depenen de les característiques del material utilitzat per l'artista: oli, aquarel·la, ceres, materials reciclats...

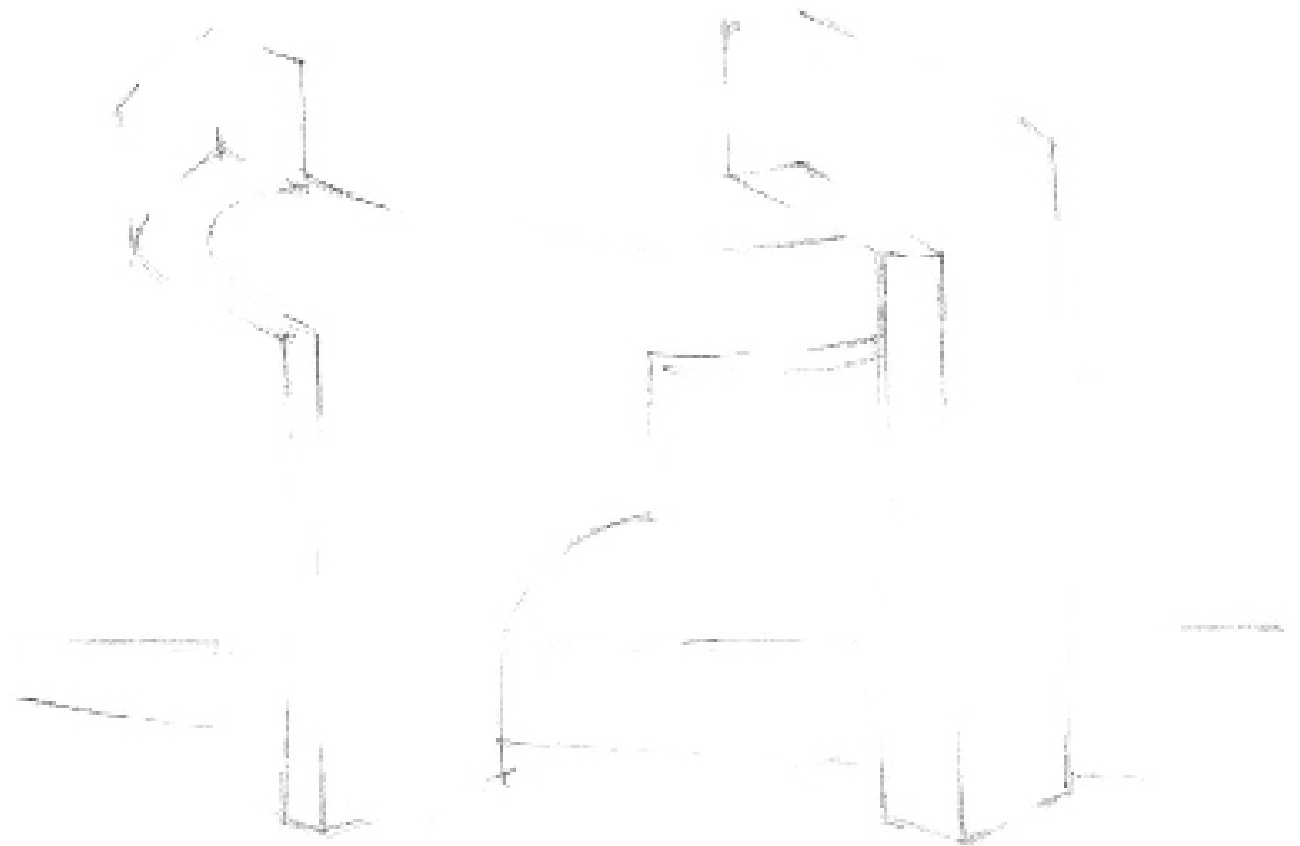
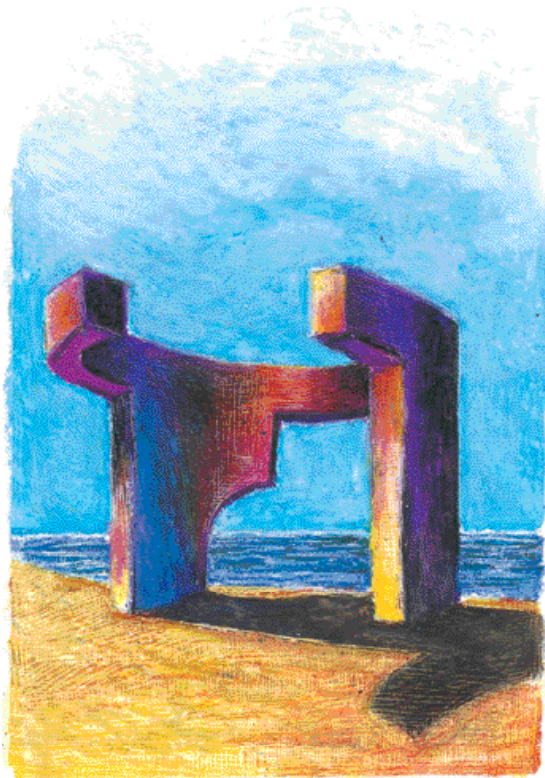
Regant la gespa. David Hockney, 1967.

Materials per utilitzar en aquesta unitat:

- Ceres toves, escuradents i clips.
- Raspall de dents, tovallola i sorra.
- Pintura al tremp i pinzells.
- Retoladors i aquarel·les.

Pista

Els colors complementaris es poden fer servir per crear efectes de llum i ombra. Aplica a l'ombra de l'objecte el seu propi color, i el seu complementari, per augmentar el contrast.

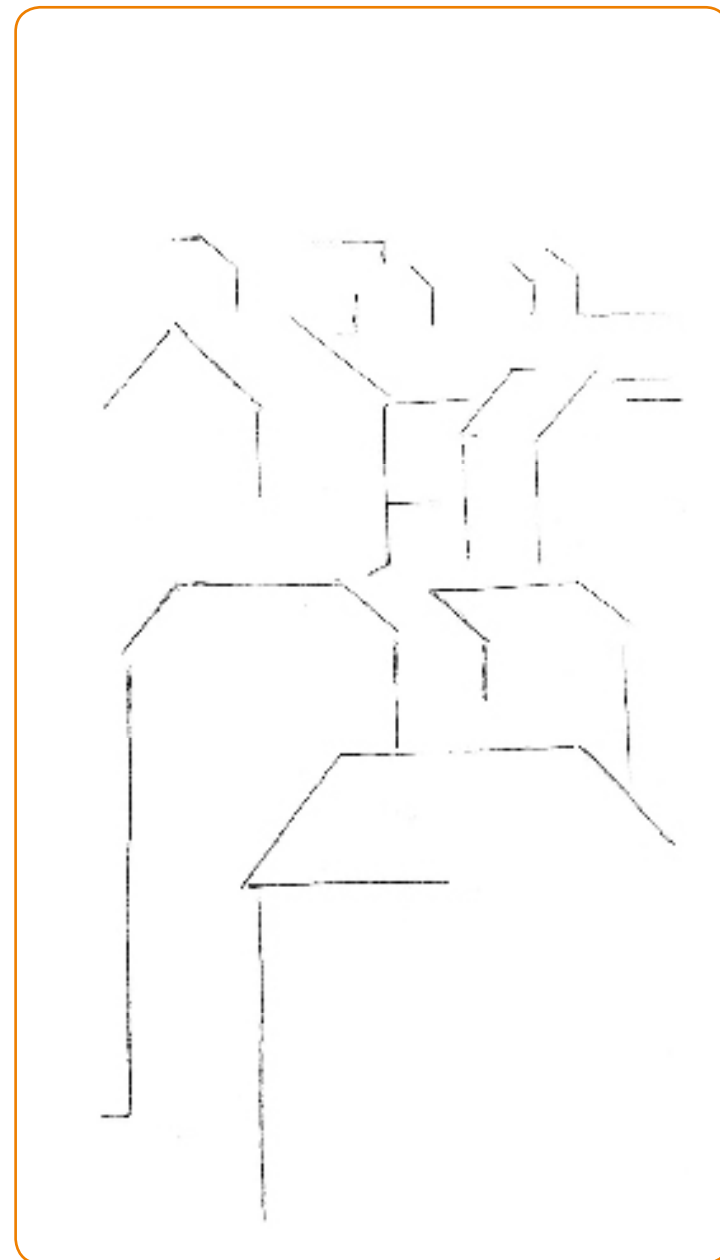
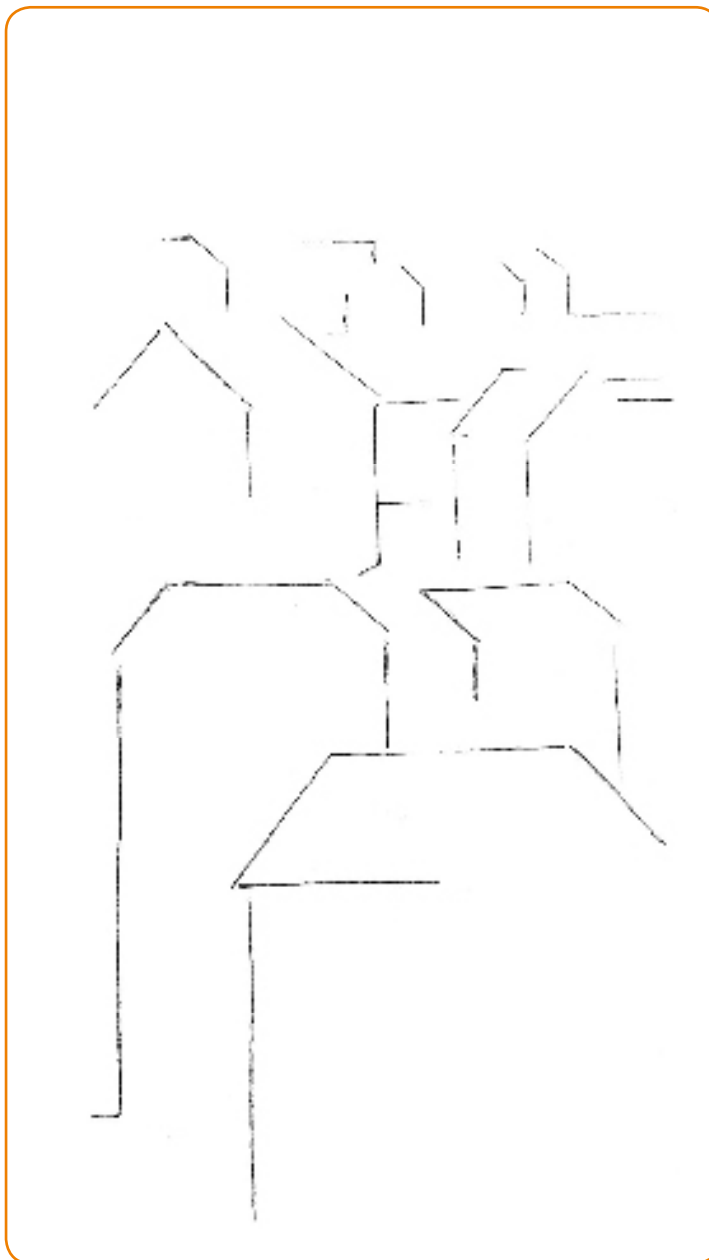
Interpreta el dibuix amb ceres canviant la posició de l'ombra i el color de l'objecte.

Saturació del color

PRÀCTICA

Pista

La saturació consisteix en la puresa del color. Un color molt saturat, sense barrejar, té un color viu i intens, mentre que un color menys saturat, amb més barreja, sembla més apagat i transmet una sensació molt diferent.

Divideix els retoladors d'una capsa en dos grups: en un col·loca-hi els colors més purs i a l'altre, els menys saturats. Fes dues interpretacions del model, cadascuna utilitzant un dels grups.

Gammes cromàtiques

APLICACIÓ

1

2

3

SENSACIONS

1. _____
2. _____
3. _____

Escriu les sensacions que et provoca el dibuix model. Després, interpreta la imatge transmetent altres sensacions diferents, i anota-les. Per fer-ho, selecciona una gamma cromàtica adequada (freda, càlida, clara, fosca, apagada, intensa...).

Tipus de pinzellades

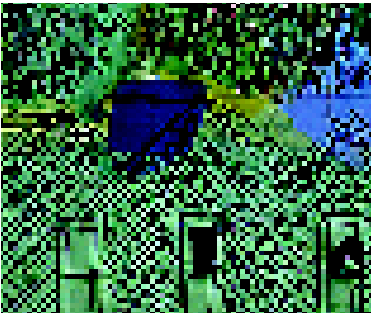
PRÀCTICA

Pista

Cada artista aplica la pinzellada d'una manera personal, de manera que deixa a l'obra una marca artística que la fa particular i recognizable.

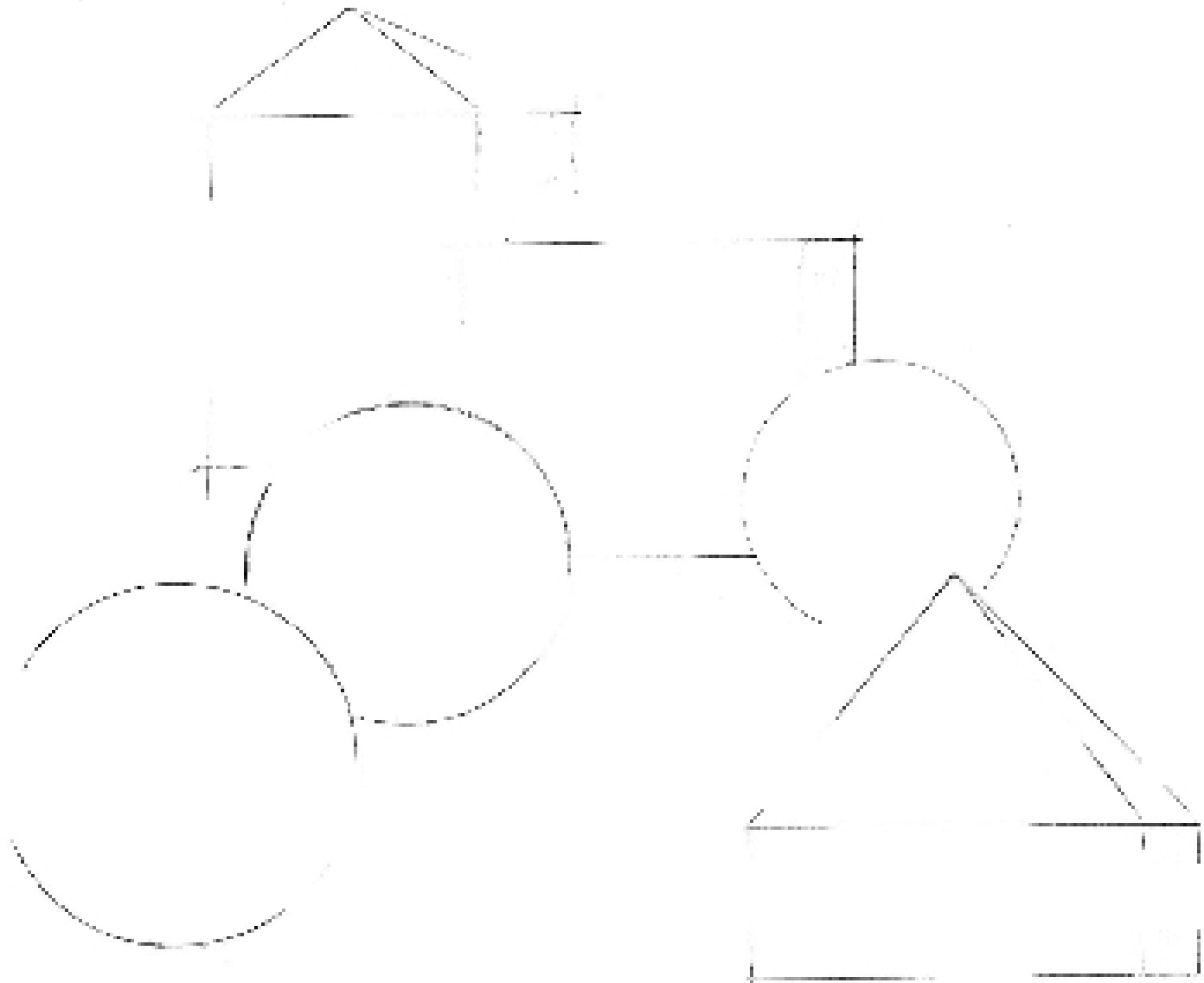
Vincent van Gogh

Raoul Dufy

Ernst Ludwig Kirchner

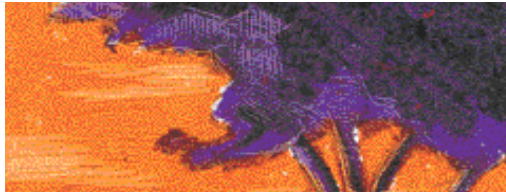

Observa diversos tipus de pinzellada. Utilitza pinzells de mides diferents i pintura al tremp d'un sol color per completar el dibuix. Fes diferents tipus de pinzellada, tant als contorns com a les superfícies.

Textures amb ceres

PRÀCTICA

Pista

Interpreta el paisatge amb ceres de colors. Aplica-les amb traços de diferent intensitat i longitud. A les zones més cobertes de color, fes-hi servir un escuradents o un clip per simular textures que representin les diferents superfícies.

Textures amb aquarel·la i pintura al tremp

PRÀCTICA

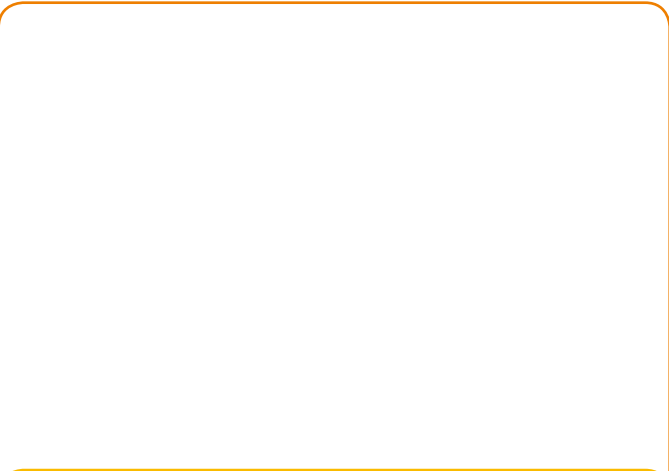
Aplica aquarel·la i, abans que s'assequi, absorbeix suaument la pintura amb una tovallola.

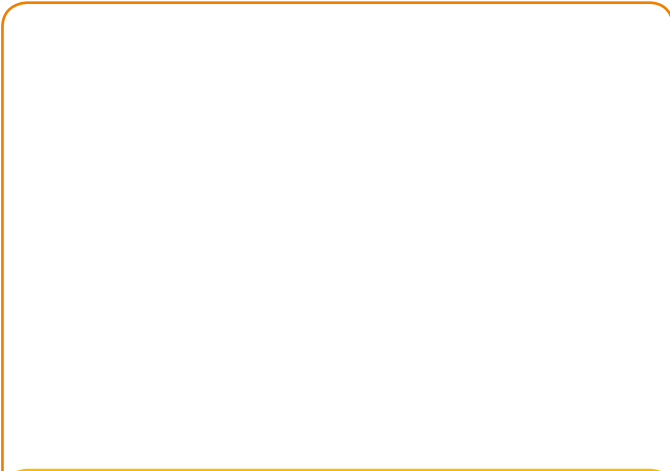
Escampa sal a les taques humides d'aquarel·la. Espera que s'assequi i treu-ne la sal.

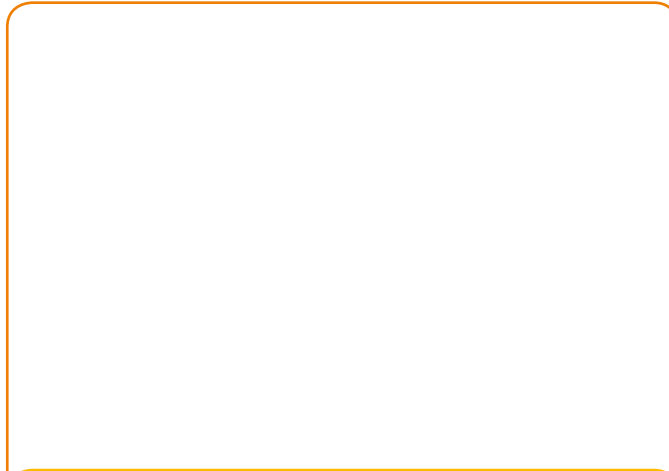
Aplica lleixiu amb un pinzell vell sobre les taques d'aquarel·la, tant les humides com les seques.

Barreja la pintura al tremp amb sorra. Aplica-la amb espàtula, un pal de gelat o una cullereta.

Rasca en l'aquarel·la humida amb un pinzell de pèl dur o una targeta de plàstic vella.

Aplica capes successives d'aquarel·la sobre les taques ja seques (pots utilitzar un assecador).

► Practica aquestes tècniques en paper d'aquarel·la, retalla les textures més interessants i enganxa-les al requadre corresponent.

L'autoretrat

GALERIA

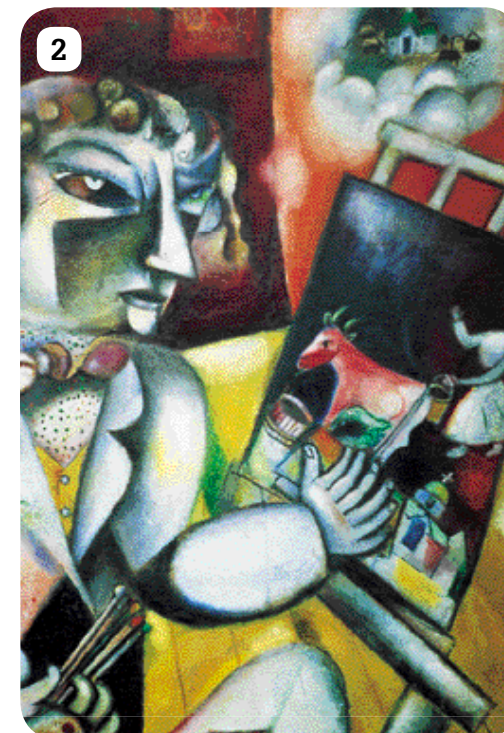
Coneixem autoretrats d'artistes des de l'antiguitat, tot i que a Occident aquesta pràctica es va fer més freqüent a partir del Renaixement. En aquella època, l'art es va tornar a centrar en l'ésser humà i el seu entorn.

Tradicionalment, com que no consisteix en una feina per encàrrec, als autoretrats els artistes són més lliures per analitzar i representar el subjecte.

Però no sempre l'autoretrat consisteix en la imatge aïllada de l'autor; de vegades, l'artista es representa com un personatge més en una escena, per declarar-se part d'un grup social o un moment històric, o per donar proves de la seva autoria.

1. Rembrandt (1606-1669) utilitzava la seva imatge com a objecte d'estudi pictòric i se'n conserven molts autoretrats. En aquest cas, es va representar amb una vestimenta de persona adinerada i subjectant un símbol de poder a la mà. Molts pintors intentaven demostrar la categoria social de la seva professió fent aquest tipus d'autoretrats.

Autoretrat. Harmenszoon van Rijn Rembrandt, 1658.

Autoretrat amb set dits. Marc Chagall, 1913.

Autoretrat a l'Alberg del cavall de l'alba. Leonora Carrington, 1937.

2. Marc Chagall (1887-1985), com molts altres artistes, s'autoretratava pintant, però amb una mà de set dits, potser una referència al seu origen jueu. A la paret apareixen altres dades sobre la seva vida: imatges de la torre Eiffel i de la seva ciutat d'origen. A més, el quadre que està pintant és un homenatge a Rússia.
3. Leonora Carrington (1917-2011), pintora del corrent surrealista, representa una escena d'autoretrat que sembla sortida d'un somni. A la imatge, els objectes tenen una forta càrrega simbòlica, i mira de transmetre a través d'ells el subconscient mateix de l'artista.
4. De vegades no es tracta de representar el físic, sinó un estat anímic. Per expressar certs sentiments i provocar fortes emocions en l'espectador, Francis Bacon (1909-1992) es va deformar les faccions i el color de la pell.

Autoretrat. Francis Bacon, 1969.

SÓC UNA CASA

CREATIVITAT

Escriu un text en què expliquis com seria una casa que expressés aspectes de la teva personalitat (tipus d'edifici, alçada, mida, nombre de pisos, materials utilitzats, color, entorn...). Dibuixa la casa i selecciona la tècnica i els recursos pictòrics més adequats per representar el que vols expressar.